

Богдана Сипко

Реакція основних ісламських федерацій Франції на паризькі теракти січня 2015 р.

Трагічні події 7-9 січня 2015 р. в Парижі сколихнули світову громадськість. Вбивство співробітників сатиричного тижневика *Charlie Hebdo*, загибель французьких правоохоронців, захоплення заручників у кошерному супермаркеті *Hyper Cacher* закономірно привернули увагу західних ЗМІ, а слоган «*Je suis Charlie*» (Я є Шарлі) став символом солідарності із потерпілими та навіть набув локальних варіантів, як от «*Je suis Volnovakha*» (Я є Волноваха) в Україні. Оскільки виконавцями терористичних актів були особи, які називали себе мусульманами (громадяни Франції алжирського походження Саїд і Шериф Кауші та сенегальського походження — Амеді Кулібалі) питання перебування мусульман на території Республіки знову стало дискусійним. Проте, була ще одна «ісламська складова» терактів: серед загиблих у редакції *Charlie Hebdo* були коректор алжирського поход-

ження Мустафа Уррад і поліцейський Ахмед Мерабе. А працівник кошерного супермаркету Нурет Сашер малієць Ласана Батілі за порятунок шести заручників 9 січня 2015 р., за 11 днів отримав довгоочікуване французьке громадянство.

Якою була реакція лідерів мусульманської спільноти на ці події? Чи змінилося ставлення до ісламської умми після січневих подій 2015 р.? Власне на ці два питання покликана дати відповідь пропонована увазі читача стаття. З цією метою було опрацьовано офіційні веб-сторінки Французької ради ісламу (представницька структура французьких мусульман, створена у 2003 р.) і найвпливовіших ісламських федерацій Франції — Федерації Великої Паризької мечеті (заснована у 1922-1926 рр.), Об'єднання ісламських організацій Франції (1983 р.) та Зібрання мусульман Франції (у січні 2006 р. виокремилася із раніше впливової Національної федерації мусульман Франції). Про історію створення цих інституцій та основні вектори їх діяльності детально можна прочитати у раніше опублікованій мною статті¹.

Сатиричне видання *Charlie Hebdo*, започатковане у Франції в 1969 р. і відновлене в 1992 р., до 2015 р. було відоме читачам насамперед завдяки дошкульним карикатурам на політичні, релігійні, економічні чи соціальні теми. У січні 2006 р. *Charlie Hebdo* передрукувало карикатури на пророка Мохамеда, опубліковані раніше данською газетою *Jyllands Posten* (Юлландські повідомлення). Відповідно, у січні-лютому 2006 р. у Франції відбулися протести мусульман, обурених цими зображеннями. Відтак, здійс-

---

¹ Сипко Б. Проблема інституціоналізації «французького ісламу» у 1990—2003 рр. / Богдана Сипко // Вісник Львівського університету. Серія Історична. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. — Вип. 48 / за ред. Р. Сіромського. — С. 228—242.

нений у лютому 2006 р. Інститутом Порад, Опитувань та Аналізів (інститут соціологічних опитувань, створений у 1998 р.), моніторинг громадської думки показав, що лише 38 % французів обстоювало право газет на публікацію цих матеріалів, покликаючись на свободу слова, натомість 54 % вважало це непотрібною провокацією². Про те, що до 2015 р. *Charlie Hebdo* було доволі маргінальним виданням свідчить і його незначний наклад — 60 тис. екземплярів.

Однак, напад на редакцію цього видання порушив рівновагу у французькому суспільстві, яка почала складатися після 2007 р., міжрелігійний діалог знову було ускладнено. Саме напередодні терактів, у вівторок 6 січня 2015 р. за сприяння Конференції єпископів Франції французька мусульманська делегація, до складу якої входили Тарік Убру (ректор Великої мечеті у Бордо), Мохамед Муссауї (президент Об'єднання мечетей Франції), Джелул Седдіні (директор Інституту Аль Газалі Великої Паризької мечеті) й Аззедін Гачі (ректор Османської мечеті у Віллербані) прибула до Ватикану на зустріч із папою Франциском. Єпископ Еврі-Корбей-Ессонес монсеньйор Мішель Дюбост так прокоментував цей візит: «у світі, де панує жорстокість, варто показати сердечну згоду, яка розвивається у Франції між більшістю мусульман і християн». Схожі надії поділяв месье Джелул Седдіні: «Що я чекаю від цієї зустрічі, це насамперед вислухати, обмінятися досвідом і розділити цей урочистий момент, молячи Аллаха прийняти наші відмінності і зблизити його творіння у любові, надії, сподіванні»³.

2 La réaction des Français suite à la publication de caricatures de Mahomet. Sondage de l'Institut CSA. Février 2006 [En ligne]. — URL : <http://www.csa.eu/dataset/data2006/opi20060208a.pdf>.

3 Des responsables de l'islam de France à la rencontre du pape François

Однак, вже 7 січня 2015 р. близько полудня у редакції журналу *Charlie Hebdo* розпочалася стрілянина. Реакція мусульманських федерацій Франції була дуже швидкою, що закономірно, оскільки у терактах були задіяні особи, які наголошували на ісламському віросповіданні. Речники Об'єднання ісламських організацій Франції гостро засудили теракт і наголосили, що він не пов'язаний із мусульманською спільнотою, а є нападом на свободу та демократію. Ввечері делегація керівників Об'єднання ісламських організацій Франції прибула на місце трагедії, аби засвідчити свою солідарність жертвам⁴. Схожою була реакція Зібрання мусульман Франції, речники якої наголосили, що ці «варварські дії не можна пов'язати із жодною релігією» і попросили французів не потрапити у пастку нерозуміння, яку їм підготували терористи⁵.

Вже 8 січня 2015 р. з ініціативи глави Французької ради ісламу Даліля Бубакера усі впливові ісламські організації Франції, у тому числі й Федерація Великої Паризької мечеті, Зібрання мусульман Франції, Об'єднання ісламських організацій Франції, зібралися у Великій Паризькій мечеті. На зустрічі було оголошено, що вони підтримують заклик Президента Республіки до національної єдності та відповідальності релігійних організацій, а також прийнято чотири основні резолюції. По-перше, закликали французьких мусульман цього полудня дотриматися хвилини тиші у

[En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/debats-de-societe/responsables-lislam-france-rencontre-du-pape-francois/

4 Attentat contre Charlie Hebdo. Appel à la cohésion nationale contre la barbarie [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/communiqués/attentat-contre-charlie-hebdo-appel-cohesion-nationale-contre-barbarie/

5 Attentat terroriste : Communiqué du RMF [En ligne]. — URL : www.lermf.com/wp/2015/01/07/attentat-terroriste-communique-du-rmf/

пам'ять про жертв тероризму; по-друге, рекомендували усім імамам під час п'ятничної проповіді засудити жорстокість, якою б не була її природа; по-третє, постановили у п'ятничній молитві згадати про загиблих співгромадян; і, по-четверте, попросили всіх мусульман взяти активну участь у скорботних заходах⁶.

Але, незважаючи на заклики ісламських лідерів не отожднювати злочинних дій окремих осіб із мусульманською спільнотою загалом, вже 7-9 січня 2015 р. нападів зазнали як громадяни ісламського походження, так і культові споруди⁷. Аби вгамувати істерію і відновити діалог, Об'єднання ісламських організацій Франції закликала мусульман «у пам'ять про жертв трьох днів терору і на підтримку їх сімей, аби закликати до життя, свободи та братерства, єдності й національного співжиття» взяти участь 11 січня 2015 р. у республіканському марші в Парижі⁸.

13 січня 2015 р. Д. Бубакер опублікував звернення до мусульманської спільноти Франції, в якому висловив стурбованість підйомом ісламофобії, а також напередодні публікації нового випуску Charlie Hebdo нагадав, що всі ісламські федерації просять вірян зберігати спокій і не піддаватися емоціям, вести себе гідно та поважати свободу сло-

---

6 Communiqué Grande Mosquée de Paris et UOIF [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/communiqués/communiqué-grande-mosquee-de-paris-et-uoif/

7 Recrudescence de l'islamophobie et de des actes anti-musulmans après l'attentat contre Charlie Hebdo [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/communiqués/recrudescence-lislamophobie-actes-anti-musulmans-apres-lattentat-contre-charlie-hebdo/

8 Appel à participer aux manifestations [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/communiqués/appele-participer-aux-manifestations-ce-week-end/

ва⁹. 14 січня 2015 р. бюро Французької ради ісламу зібралося у приміщенні Великої Паризької мечеті і прийняло наступні резолюції, які мали дати відповідь на актуальні на той час запити мусульман:

1. Засудження дій у редакції Charlie Hebdo і в Нурер Cacher

2. Заклик до усіх мусульман об'єднатися в умовах провокацій, які чиняться проти культових споруд

3. Пильність щодо тривожного зростання кількості ісламофобських дій

4. Запастися стриманістю щодо останньої публікації Charlie Hebdo, яка ображає почуття мусульман

5. Заклик до усіх французьких імамів нагадати у п'ятничній проповіді про цінність людського життя в ісламі

6. Прохання до цивільної влади захистити мусульман Франції від дискримінацій¹⁰.

Як бачимо із цих резолюцій, Французька рада ісламу просила громадян ісламського віросповідання зберігати спокій і не піддаватися на провокації. В той же час, нові публікації Charlie Hebdo, тепер уже кількомільйонним накладом, викликав обурення в мусульманських країнах. Початково мирні демонстрації швидко перейшли у спалення християнських церков у Нігері і погроми французьких дипломатичних, економічних і культурних представництв. Тому 17 січня 2015 р. на позачергових зборах Об'єднання ісламських організацій Франції засудило такі дії, які лише погіршували реноме мусульман і «занурювали наших хри-

9 Communiqué du 13 janvier 2015 [En ligne]. — URL : www.lecfcfcm.fr/?p=3931

10 CFCM — Communiqué du 14 Janvier 2015 [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/communiqués/cfcfcm-communique-du-14-janvier-2015/

стіянських братів в атмосферу страху й тривоги»¹¹. Окрім згаданої реакції, Об'єднання подякувало за підтримку представникам різних конфесій, які допомогли мусульманам у нелегкий для них період, коли численні культові споруди зазнали пошкоджень, відзначило, що у заходах мусульман брали участь представники різних релігій і місцевих органів влади, закликала суспільство боротися із незнанням і байдужістю. Вкотре було наголошено на прихильності свободі слова та захисті цього основоположного принципу французького суспільства¹². Принциповим і визначальним для майбутнього розвитку ісламу у Франції, на нашу думку, було рішення Зібрання мусульман Франції від 17 січня 2015 р. із наступної п'ятниці щотижня у всіх мечетях Франції виголошувати молитву за добробут Французької Республіки¹³. Таким чином мусульманська спільнота Франції мала би підкреслити свою активну громадянську позицію.

Масштаби зростання ісламофобії у Франції після терактів 7-9 січня 2015 р. можна проаналізувати на основі звіту Абдаллаха Зекрі, президента Національної обсерваторії проти ісламофобії. У 2014 р. простежувалися тенденції до зниження частотності ісламофобських актів: 55 зареєстрованих дій (проти 62 у 2013 р.) і 78 погроз (проти 164 у 2013 р.). Однак, із 7 до 20 січня 2015 р., тобто за 12 днів поліцейські та жандарми зареєстрували

11 Violences lors de manifestations "anti- Charlie Hebdo" [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/communiqués/violences-lors-manifesta-anti-charlie-hebdo/

12 Réunion extraordinaire à l'UOIF [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/communiqués/reunion-extraordinaire-luoif/

13 Une prière pour la République [En ligne]. — URL : www.lermf.com/wp/2015/01/18/une-priere-pour-la-republique/

128 антимусульманських актів: 33 дії і 95 погроз. Вперше було зафіксовано використання гранат і вогнепальної зброї проти мечетей. Найпоширенішим правопорушенням було описування малолітніми неонацистами стін мечетей образливими гаслами¹⁴. Представники мусульманської спільноти обурювалися, що ці дії засудили лише Президент Республіки, глава уряду та міністр внутрішніх справ, а решта політикуму не відреагували. Одними із найбільш резонансних випадків були напад на вагітну на восьмому місяці французенку ісламського віросповідання 24 березня 2015 р. у Тулузі (зловмисник звинуватив її у носінні хіджабу, здер із неї хустку, вхопив за волосся, кинув на землю і кілька разів вдарив¹⁵) і спроба підпалу мечеті у Масоні 25 квітня 2015 р.¹⁶

Відповідно, в цих умовах мусульманські федерації були змушені здійснювати ініціативи, спрямовані на подолання ісламофобії. Так, 6 березня 2015 р. у Ля Курнев відбулася зустріч представників близько сотні ісламських асоціацій, присвячена пошуку способів боротьби із радикалізмом та ісламофобією. Учасники висловили сподівання, що французький соціум врешті зрозуміє, що відкиданням «іншого» радикалізм не подолаєш, а найкращим інструментом боротьби стануть рівність і права для всіх¹⁷.

14 Bilan des actes anti musulmans en 2014 & situation du mois de janvier 2015 après les attentats à Paris [En ligne]. — URL : www.lecfc.com/fr/?p=3953

15 Agression de Toulouse : Communiqué du RMF [En ligne]. — URL : www.lermf.com/wp/2015/03/27/agression-de-toulouse-communique-du-rmf/

16 Tentative d'incendie à la mosquée de Maçon [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/actualites/tentative-dincendie-a-la-mosquee-de-macon/

17 Meeting du 6 mars contre l'islamophobie [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/actualites/meeting-du-6-mars-contre-lislamophobie/

30 березня 2015 р. Д. Бубакер і президент Об'єднання ісламських організацій Франції Амар Лазфар зібралися у Великій Паризькій мечеті та вирішили, що для покращення життя мусульман 4 квітня Даліль Бубакер візьме участь в організованій Об'єднання ісламських організацій Франції, щорічній зустрічі мусульман¹⁸. Відтак, 3-6 квітня, як і планувалося, відбулася 32-га зустріч мусульман Франції, яку відвідало більше 150 тис. осіб, ще 100 тис. осіб дивилися онлайн-трансляцію зустрічі. Зібрання відвідали представники префектури Сена-Сен-Дені, мерій Бурже, Дюні і ля Курнев, виступило 120 доповідачів. Основний лейтмотив зустрічі — французькі мусульмани намагатимуться бути на стороні правосуддя і захисту людської гідності¹⁹.

15 квітня 2015 р. Даліль Бубакер прийняв у Великій Паризькій мечеті Жіля Клавреля, міжміністерського посланця із боротьби проти расизму й антисемітизму. Під час зустрічі було обговорено побажання мусульман щодо нової доктрини із боротьби проти усіх видів дискримінацій. Відтак, 17 квітня план боротьби із расизмом був виголошений прем'єр-міністром Мануелем Вале у Кретеїлі у присутності інших членів уряду. Згідно цього плану, 100 млн

---

18 Хоча планована зустріч була вже 32-ою, Д. Бубакер взяв у ній участь вперше, оскільки раніше суперництво між Федерацією Великої Паризької мечеті (Д. Бубакер не лише глава Французької ради ісламу, а й ректор цієї мечеті) і Об'єднанням ісламських організацій Франції було сильнішим, аніж прагнення до порозуміння. Більш докладно див. *Communiqué Grande Mosquée de Paris et UOIF* [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/communiqués/communiqué-grande-mosquee-de-paris-et-uoif/

19 *Résolutions de la Rencontre Annuelle des Musulmans de France 2015* [En ligne]. — URL : www.uoif-online.com/actualites/programme-de-la-32eme-ramf/

євро виділялися на боротьбу із «расизмом, антисемітизмом, ненавистю до мусульман, іноземців, гомофобією, що зростають у країні»²⁰.

У четвер 14 травня 2015 р. з ініціативи мера Нантера Патріка Жарі відбулася зустріч глави Французької ради ісламу Даділя Бубакера, великого рабина Франції Хаїма Корсія та ректора Католицького інституту Парижа Філіпа Бордейна. Учасники узгодили подальший план міжрелігійних ініціатив²¹. І вже 17 травня з 9.30 до 16 години у залі імені Арістіда Бріана у Сен-Шамоні у лідонській метрополії відбувся національний колоквиум під головуванням Д. Бубакера на тему: «Інтегризм і радикалізм: корені й засоби боротьби». Серед доповідачів були Д. Бубакер, Ануар Кбібеш (віце-президент Французької ради ісламу й глава Зібрання мусульман Франції), Амар Лазфар, Тахар Браїк (доктор ісламології), Абдаллах Деміуах (імам мечеті Валенсії), отець Крістіан Делорм (парох архідіоцезії Ліону), Уїза Кіс (дослідниця радикалізації у в'язницях), Аззедін Гачі (ректор мечеті Віллербану), Муса Хадімеллах (соціолог), Амін Нежді (імам мечеті Нансі), П'єр Конеза (дослідник із Сьянс По, віце-президент французької асоціації жертв тероризму) та Фредерік Лальє (відповідальний секретар Бюро у справах культів при міністерстві внутрішніх справ)²².

20 Rencontre avec la Délégué interministériel à la lutte contre le racisme et l'antisémitisme [En ligne]. — URL : www.mosqueedeparis.net/rencontre-avec-le-delegue-interministeriel-a-la-lutte-contre-le-racisme-et-lantisemitisme/

21 Rencontre des religions à la fête interreligieuse de Nanterre [En ligne]. — URL : www.mosqueedeparis.net/rencontre-des-religions-a-la-fete-interreligieuse-de-nanterre-en-memoire-des-victimes-des-attentats-du-mois-de-janvier-2015/

22 Colloque national CFCM&CRCM à Saint-Chamond sur la lutte contre le radicalisme [En ligne]. — URL : www.mosqueedeparis.net/rencontre-

Отже, теракти 7-9 січня 2015 р., які сколихнули світову громадськість, мали негативний вплив на мусульманську спільноту Французької Республіки. Незважаючи на те, що основні ісламські федерації Франції засудили дії ісламістських зловмисників, висловили співчуття і солідарність сім'ям загиблих і постраждалих, у січні 2015 р. у Франції простежується стрімкий ріст ісламофобських дій. З метою «очиститися» в очах французького суспільства ісламські федерації заохочували своїх прихильників не піддаватися на провокації, організовували та брали участь в акціях міжрелігійного діалогу.